

Gustav Adolfsparken, ett av Stockholms givna idrottsarv

Stockholms Idrottshistoriska Förening har tillsammans med Stockholms Idrottsförvaltning beslutat förklara Gustav Adolfsparken som en idrottshistorisk plats. Parken har sitt namn efter Gustav Adolfskyrkan som byggdes åren 1891-1892 som garnisonskyrka för Svea Livgarde som hade sina kaserner alldeles intill (nuvarande Karlavägen och söder därom).

Inom Gustav Adolfsparkens område invigdes i maj 1891 Stockholms första ordnade anläggning för olika typer av idrott, nämligen **Svea Livgardes idrottsplats**, med landets första internationella tävlingar i fri idrott. Bland många idrottsgrenar vid detta tillfälle 1891 var det premiär för tävlingen om Dicksonpokalen (löpning 1 engelsk mil). Den första Dicksonpokalen hemfördes för alltid av AIK på Svea Livgardes idrottsplats år 1894, då Patrik Löfgren för tredje gången vann loppet om pokalen. Idrottsplatsen användes för olika typer av tävlingsverksamhet fram till 1899 då Idrottsparken (där Stadion nu finns) definitivt tog över som Stockholms främsta tävlingsarena.

Gustav Adolfsparken tillhörde dåtidens Ladugårdsgärde som innan förra sekelskiftet var den naturliga samlingsplatsen för den idrottande ungdomen i Stockholm. Olika evenemang samlade stora åskådarskaror. Här genomfördes landets, vad man kan anta, första tävling i "allmän idrott" den 14 oktober 1881. Året därpå, den 21 maj 1882, samlade en ny sådan tävling på Ladugårdsgärde tiotusentals åskådare enligt dåtida uppgifter.

Bland tidiga tävlingar på Ladugårdsgärde kan vi också nämna den första allmänna idrottsfesten, som arrangerades 1886 av Stockholms Gymnastikförening, Stockholms Roddförening, Stockholms Gymnastik- och Fäktklubb samt Stockholms Velocipedförening. Bland många aktiviteter på denna idrottsfest genomfördes den första tävlingen i Sverige med längdkast i spjut. Tidigare hade man bara haft tävlingar med kast mot tavla.

Många ytterligare tävlingar på Ladugårdsgärde skulle kunna nämnas, låt oss bara påminna om hästkapplöpningar från och med 1830-talet, tävlingar i skytte från och med 1870-talet och SM-final i fotboll år 1900, då AIK blev svenska mästare för första gången.

Ladugårdsgärdes idrottshistoriska betydelse har bland annat skildrats i Leif Yttergrens doktorsavhandling "Täflan är livet", av Henrik Sandblad i Svenska idrottshistoriska föreningens årsbok 1984 och av Lennart Elbe i boken "I startgroparna", som belyser Stockholms tidiga idrottsliv.

Denna artikel av Lennart Elbe har i dagarna publicerats i SVIF-Nytt (Nyhetsbrev från Svenska Idrottshistoriska Föreningen) 2/2004

Ladugårdsgärde i Stockholm ett av våra främsta idrottsarv

När Riksidrottsförbundet firade 100-årsjubileum 2003 var en av de stora aktiviteterna att utse 100 idrottshistoriska platser i Sverige. Bland idrottsarv som utsågs kan nämnas målplatsen i Mora för Vasaloppet, gamla idrottsplatsen och Rörslöjbanan i Malmö, Örkjans vall i Halmstad, Stadsparksvallen i Jönköping, Stadionområdet i Stockholm samt Balders hage och andra klassiska anläggningar i Göteborg. Att välja rättvist bland alla de idrottshistoriska platser som finns runt om i Sverige är naturligtvis inte lätt. Men en plats som definitivt glömdes bort när de 100 idrottsarven skulle nomineras är Ladugårdsgärde i Stockholm. Området fick mycket stor betydelse när den organiserade idrotten började utvecklas.

Ladugårdsgärde var från och med 1880-talet och en bra bit in på 1900-talet den naturliga samlingsplatsen för alla som ville utöva idrott i Stockholm. Runt sekelskiftet kunde Gärdet se ut som ett enda stort tältläger. Arbetsdagarna var långa och idrott kunde mest utövas på söndagar. Därför samlades man ofta här på lördagskvällar och sov över för att kunna börja idrotta och träna redan på söndagsmorgonen.

Stora publikevenemang

På Gärdet genomfördes landets, vad man kan anta, första tävling i allmän idrott den 14 oktober 1881, det vill säga 22 år innan Riksidrottsförbundet bildades. Under alla omständigheter var detta evenemang landets första tävling i allmän idrott med dokumenterade grenar och resultat. Tävlingen var avsedd för militärer. Bland resultaten kan nämnas att volontären Öhlin vid Skånska dragonerna vann både "höjdsprång" och "längdsprång". Övriga grenar var slätlöpning 750 fot, hinderlöpning 1.000 fot, dragkamp och en tidig variant av fotboll.

Tävlingar av det här slaget blev snart populära. I utgåvor av "Tidning för Idrott" senare det året kan vi läsa om olika varianter av "täflan i kroppsöfningar" inomhus, då också "stafsprång" och spjutkastning mot tavla förekommer. Vid en av dessa tävlingar kom blivande konstnären Bruno Liljefors på andra plats i höjdhopp.

Dessa första idrottsevenemang uppmuntrade till ännu större tävlingar, och ett riktigt storevenemang fick stockholmarna uppleva på Ladugårdsgärde den 21 maj 1882. Då anordnades tävlingar för militär personal vid Stockholms garnison (åtta regementen). De möttes av mycket stort intresse och samlade tiotusentals åskådare, däribland Konung Oscar II. Här ingick sex rent militära tävlingar samt brottning och dragkamp men också tre grenar i allmän idrott, nämligen längdhopp, höjdhopp och stavhopp.

På 1880-talet hade en rad ideella idrottsföreningar etablerat sig, och det blev snart deras tur att arrangera större idrottstävlingar. På Ladugårdsgärde hölls 1886 den första allmänna gymnastik- och idrottsfesten. Den anordnades av Stockholms Gymnastikförening, Stockholms Gymnastik- och Fäktklubb, Stockholms Roddförening (som inte bara ägnade sig åt rodd) och Stockholms Velocipedförening. Bland många aktiviteter på denna idrottsfest var den första tävlingen i Sverige med *längdkast* i spjut. Tidigare hade man bara haft tävlingar med kast mot tavla.

Allt det här bidrog naturligtvis till att stimulera intresset för både idrotten och idrottsrörelsen i Stockholm och Sverige. Ett stort antal betydande idrottsföreningar bildades i Stockholm de närmaste åren, och vi fick ett ökande antal allmänna föreningar med ett flertal idrotter på programmet. Exempel är Idrottsklubben (bildad 1888, upphörde 1910) Stockholms Amatörförening (bildad 1890) samt Djurgårdens IF och AIK (bildade 1891).

Till bilden av tidig idrottslig verksamhet på Ladugårdsgärde hör också hästkapplöpningar från och med 1830-talet och tävlingar i skytte från och med 1870-talet. Vi ska heller inte glömma fotboll, som dock inte bedrevs i organiserad form förrän en bra in på 1890-talet. På Ladugårdsgärde blev AIK år 1900 svenska mästare i fotboll för första gången genom att vinna med 1 – 0 mot Örgryte.

Klassiskt lopp på historisk arena

Det finns också ett annat tungt skäl till att Ladugårdsgärde bör anses som ett av våra framstående idrottsarv. Här anlades 1891 Svea Livgardes idrottsplats, en av landets första ordnade anläggningar för olika typer av idrotter. Den låg sydväst om Gustav Adolfskyrkan, parallellt med Banérgatan på Östermalm. Än idag påminner gångvägarna intill kyrkan om de gamla löparbanorna, som på sina håll var tydligt kuperade.

Idrottsplatsen blev klar lagom till den femte allmänna gymnastik- och idrottsfesten i maj 1891, då de första större internationella tävlingarna i Stockholm genomfördes. Programmet bjöd bland annat på löpning en engelsk mil, och till det loppet skänktes en pokal av hovstallmästaren James Fredrik Dickson, den första Dicksonpokalen. Tävlingen om detta pris är ett stycke idrottshistoria i sig. Pokalen skulle för alltid tillfalla en klubb som vunnit ett lopp om pokalen tre gånger, men det behövde inte vara samma löpare alla gånger.

Det första loppet om Dicksonpokalen 1891 vanns av Hans Haugum från den norska klubben Tjalve. Norrmännen arrangerade helt överraskande den andra tävlingen om Dicksonpokalen senare samma år, och Haugum vann igen. Även den tredje tävlingen om Dicksonpokalen skulle gå i Norge – den 4 september 1892. AIK utsåg sin 17-årige löpare Patrik Löfgren att vara med och förhindra att pokalen för alltid stannade i Norge.

Han hade upptäckts av AIK på ett alldeles speciellt sätt. När klubben en kväll hade löpträning på vägen till Solna kom några arbetare från Rörstrandsfabriken och frågade om de inte kunde få vara med. Ledarna fäste sig då särskilt vid unge Patrik Löfgren, som överraskade alla att fullt påklädd, med hatt och kängor, springa banan, som mätte en engelsk mil, på 5,15.

Patrik Löfgren var också rätt man att skicka till den tredje tävlingen om Dicksonpokalen. Han gjorde ett suveränt lopp och vann på 4.43,4, den bästa tid som nåtts i Skandinavien. Sverige hade fått sin första stora stjärna i löpning.

Följande år, 1893, gick tävlingen åter på Svea Livgardes idrottsplats och med Patrik Löfgren som överlägsen vinnare. Inför 1894 års tävling på samma idrottsplats hade AIK och den norska klubben Tjalve vardera två inteckningar i pokalen. Tjalve sände tre man till tävlingen för att försöka ta hem pokalen, men det hjälpte inte. Patrik Löfgren tog ledningen redan på första varvet och höll den ända in i mål. Den första Dicksonpokalen gick alltså för alltid till AIK.

Hovstallmästare Dickson satte omedelbart upp ett nytt pris, och den nya pokalen skulle bli ständigt vandrande. Bland gamla tiders idoler var Ernst Wide, IK Göta, framgångsrikast i loppet om Dicksonpokalen. Han vann inte mindre än sex år i rad 1909-14. Många av de stora löparstjärnorna på medeldistans har under åren figurerat i tävlingarna om Dicksonpokalen. Det tävlas om den än idag även om glansen kring pokalen tyvärr något förbleknat jämfört med gamla dagar.

De sista tävlingarna på Svea Livgardes Idrottsplats genomfördes 1899. Vid den tidpunkten hade Idrottsparken, invigd i september 1896, tagit över som huvudarena för idrottstävlingar i Stockholm.

Värt att nämna är att Ladugårdsgärde på nytt togs i bruk för organiserade idrottsaktiviteter 1949, då Gärdet etablerades som kommunalt idrottsfält av Stockholms idrottsförvaltning.